

Annotatsiya. *Ushbu maqolada o'zbek tilining tarixi, rivojlanishi, bugungi kunda salmoqli o'rni, nufuzi haqida fikrlar aytilgan. Buyuk mutafakkirlarimiz Alisher Navoiy, Abdulla Avloniyning ona tilimiz rivojiga qo'shgan hissasi, Birinchi Prezidentimiz I.Karimov va yurtboshimiz Sh.Mirziyoyevlarning ona tilimiz haqida aytgan so'zlari keltirilgan. O'zbek tilining rivoji, taraqqiyoti, bugungi kunda ona tilimizga bo'lgan e'tibor masalalariga urg'u berilgan. Jamiyat rivoji uchun ona tilining o'rni naqadar muhim ekanligi ta'kidlangan.*

Kalit so'zlar: *ona tili, millat tili, milliy etiket*

*“Ko'ngul durji ichra guhar so'z durur
Bashar gulshanida samar so'z durur”.*

Alisher Navoiy

Ona tiliga e'tibor va ehtirom bilan qaramoq, uning har bir so'zi qatlariga yashiringan ma'no jilolari-yu mazmun teranliklarini idrok etib, ulardan huzurlanmoqdir. Bu muqaddas xilqatda tin olgan ajdodlar ruhini his qilmoq va bu xilqatni fidoiylik bilan qo'rimoqqa hamisha hozir bo'lmoq Vatan farzandining oliy burchidir.

Darhaqiqat, ona tilimizda millat ruhi, milliyligimiz, buyuk ajdodlarimizning o'tkir nafasi mujassam. O'zbek tilida aytilgan har bir so'zimizda Navoiy, Bobur, Qodiriy va Cho'lponlarning ijod chashmasi ko'rinib turadi. Tarixga nazar tashlasak, buyuk ajdodlarimiz tilning rivojiga katta hissa qo'shib, bu tilda o'lmas asarlar yaratganlar. O'rta Osiyolik olim Abulqosim Mahmud Zamaxshariy 50 dan ortiq asar yaratib, arab tili grammatikasini ishlab chiqqan. Olimni mehr bilan “Arablar va g'ayri arablar ustozı” va “Xorazm faxrı” deb atashgan. O'zbek tili XI asrdan mustaqil til sifatida shakllana boshlagan. XIV asrda umumxalq o'zbek adabiy tili –turkiy til vujudga kelgan. Bugungi kunda Mahmud Koshg'ariyning “Devoni lug'otit turk” asari yoki Yusuf Xos Hojib qalamiga mansub “Qutadg'u bilig” asarini o'qisak, ona tilimiz qanchalar o'zgarib, tamaddunga yuz tutayotganining guvohi bo'lamiz.

XV asrdayoq A.Navoiy “Muhokamat ul-lug'atayn” asari orqali turkiy til forsiy tildan kam emasligini, turkiy tilning ham imkoniyatlari keng ekanligini ta'kidlagan. O'zbek tilidagi so'zlarni yangi ma'nolarda qo'llab, 26 mingdan ortiq so'z bilan poetik adabiy tilni boyitib, sof o'zbekcha 9305 ta so'zni badiiy qo'llashga olib kirgan.

Asrlar mobaynida o'zbek tili taraqqiyotida ko'p o'zgarishlar yuz berdi. 1989-yil 21-oktabrda o'zbek tiliga Davlat tili maqomi berildi va maxsus Qonun qabul qilindi.

Bu haqda O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 4-moddasida, “Davlat tili to'g'risida”gi Qonunning 1-moddasida shunday deyilgan: “O'zbekiston Respublikasining davlat tili o'zbek tilidir”. “Davlat tili” deganda shu davlat hududida og'zaki va yozma muloqot vositasi bo'lgan tilning rasmiy tarzda qonunlashtirilishi tushuniladi. Barcha davlat hujjati davlat tilida yoziladi, yig'in, anjuman va qurultoylar shu tilda olib boriladi. Shu bilan birga o'tgan 31 yil davomida o'zbek tilining mavqeyi tiklandi hamda uning taraqqiyoti yo'lida ulkan ishlar amalga oshirildi.

Til mustaqilligi –el mustaqilligi demak. “Har bir millatning borlig'ini ko'rsatadurg'on oynayi hayoti –bu til va adabiyotidir”, -degan edi Abdulla Avloniy. Ona tili –ezgu fazilatlar, yuksak tuyg'ular manbayi. Ona tilini sevish ajdodlar ruhiga hurmat ramzi, o'z tilini asrab-avaylash belgisidir. Ona tilini puxta bilish, u bilan g'urur-iftixor qilish milliy ma'naviyat, o'zlik ifodasi bo'lsa, boshqa tillarni bilishga intilish madaniyat belgisidir. Bugungi kunda jahonning barcha mamlakatlarida davlatimiz delegatsiyalari tashrifi, yoshlarimiz yutuqlari, sportchilarimiz g'alabalari sharafiga o'zbek tilida madhiyamiz kuylanayotir. Bugun davlat tili rutbasidagi o'zbek tilimiz mamlakatimiz siyosatida ma'naviy-ma'rifiy islohatlarga kamarbasta bo'lib, erkin takomil

yo‘lidan bormoqda. Bu oydin yo‘l qadimdan ildizi baquvvat tilimizning zamon ichra harakatiga hayotiylik baxsh etmog‘i tayin.

Har qaysi xalqning turmush tarzi, urf-odatlari, madaniyati uning tilida o‘z ifodasini topadi. Til – millat ko‘zgusi, deb bejiz aytilmagan. Mustaqillik yillarida o‘zbek tilini jamiyatimizning barcha sohalarida keng qo‘llanilayotganligi, xalqaro miqyosda kompyuter va internetda foydalanilayotgani ham ijodiyot va idoraviy ish yuritishda o‘z samarasini berib kelmoqda. O‘zbek tili xalqaro miqyosda keng va faol muloqot vositasiga aylanib, uning xorijiy davlatlar rahbarlari bilan olib borilayotgan muzokara va uchrashuvlarda, yuksak darajadagi rasmiy tadbirlarda qo‘llanilayotganligi barchamizda g‘urur-iftixor tuyg‘usini uyg‘otishini davlatimizning Birinchi prezidenti Islom Karimov o‘zining «Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch» nomli asarida alohida ta’kidlab o‘tganlar. Ushbu asarda: “...o‘zlikni anglash, milliy ong va tafakkurning ifodasi, avlodlar o‘rtasidagi ruhiy-ma’naviy bog‘liqlik til orqali namoyon bo‘ladi. Jamiki ezgu fazilatlar inson qalbiga til orqali, ona allasi, ona tilining betakror jozibasiga bilan singadi”.

Bu borada nafaqat mamlakatimizda, hattoki xorijiy mamlakatlarda adabiyot va san’at yo‘nalishida faoliyat yuritayotgan taniqli tilshunos olimlar, turkiy tillarning boyligi va xususiyatlari, jumladan, o‘zbek tilining jahon tillari orasida eng go‘zal va nafis til ekanligi, tarixiyli bilan ajralib turishi haqida ko‘p yozganlar. Turli anjumanlarda ona tilimizning boy til ekanligi haqida odilonaxolisona fikrlar bildirganlar. Ma’rifatparvar va zabardast adibimiz Abdulla Avloniy: “Har bir millatning dunyoda borligini ko‘rsatadurgan oynayi hayoti til va adabiyotidir. Milliy tilni yo‘qotmak millatning ruhini yo‘qotmakdur”,– degan aniq va teran fikrlarni bayon etganda naqadar haq edi.

“O‘zbek tilim – ona tilim – dunyoda eng go‘zal, jarangdor va boy tilim”. “Dil idroki – til javhari, uni izhor etmak, til ila jarangdor so‘zdir”. – deb ta’riflasak, ona tilimizga va til madaniyatimizga to‘g‘ri baho bergan bo‘lamiz. Rossiyalik tilshunos olim, professor A.M.Kozlyanina “O‘zbek tili nafis va musiqa ohangiday jarangdor” – deb tan olganligi va yuksak baho berganligi bejiz emas, albatta.

Yurtboshimiz o‘z asarida shunday yozadi: “Biz ajdodlardan avlodlarga o‘tib kelayotgan bebaho boylikning vorislari sifatida ona tilimizni asrab-avaylashimiz, uni boyitish, nufuzini yanada oshirish ustida doimo ishlashimiz zarur. O‘zbek tilini ilmiy asosda har tomonlama rivojlantirish milliy o‘zlikni, Vatan tuyg‘usini anglashdek ezgu maqsadlarga xizmat qilishi shubhasiz”.

Xulosa o‘rnida shuni aytish joizki, asrlar osha opichlab, ne-ne dovullardan omon asrab kelayotgan tilimizni e‘zozlaylik, qadriga yetaylik!

Adabiyotlar:

1. Karimov I.A . Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent,2009.1
2. Avloniy A. Turkiy guliston yoxud axloq.– Toshkent, 1998.